

GUIA DOCENT DE L'ASSIGNATURA

Titulació acadèmica		Llicenciatura / Màster en Teologia				
Assignatura		6B014P La Saviesa i Jesucrist. Text i context.				
Any	2023-2024	Curs	propedèutic	Valor lectiu	ECTS 2.5	
Període lectiu	Semestre 2	Hores setmanals	1	Àrea	Bíblica	
Professor/a	Fra Bernat Folcrá			Llengua	Català	

Descripció/Justificació

La Saviesa i Jesucrist

El tema del curs és l'estudi de la trajectòria de la saviesa (especialment de la saviesa personificada) en els dos Testaments.

Es buscarà posar de manifest la continuïtat entre l'AT i el NT, però també el desenvolupament que el NT dona a la figura de la saviesa present en l'AT.

Després d'una breu introducció sobre la idea bíblica de "saviesa", es presentaran els textos clàssics sobre la saviesa personificada (Pr 1,20-33; 8; 9,1-6; Jb 28; Sir 24; Bar 3,9-4-4; Sab 9). S'estudiarà després com aquesta figura és utilitzada en la literatura paulina (cf. la sapiència de la creu, la sapiència i l'Esperit), en els Sinòptics, en Joan, per acabar amb una breu nota sobre els desenvolupaments en la teologia patristica.

Requisits i orientacions prèvies

Objectius

Aquests objectius ajudaran a proporcionar una estructura clara per al curs i permetran als estudiants assolir un coneixement profund sobre la saviesa i Jesucrist.

Generals:

1. Comprendre i analitzar els textos sapiencials del Nou i de l'Antic Testament des d'una perspectiva teològica.
2. Explorar la relació entre la saviesa i els ensenyaments de Jesucrist.
3. Aplicar els principis i valors sapiencials en la pràctica de la vida quotidiana.

Específics:

1. Identificar i interpretar els temes clau dels textos sapiencials seleccionats.
2. Analitzar el context històric i socio cultural en què van ser escrits aquests textos.
3. Examinar les connexions entre la saviesa dels textos sapiencials i les ensenyances de Jesucrist.
4. Reflexionar sobre com integrar els principis sapiencials en la pràctica personal i comunitària.
5. Desenvolupar habilitats d'exegesi i anàlisi crítica dels textos sapiencials.

6. Demostrar un coneixement fonamentat de la bibliografia indicada per a l'examen.

Competències

Competències transversals:

Competències específiques:

Continguts

1. Què és la saviesa bíblica. Algunes idees de fons sobre la saviesa a l'AT (llició introductòria).

2. La saviesa personificada al llibre dels Proverbis.

- El context històric i literari del llibre de Proverbis: esquema general.

- La dona «estrangera» i la dona «boia» a Pr 1-9: una antítesi de la saviesa. Quin és el context històric d'aquestes figures femenines? Quin missatge es vol comunicar?

3. La Saviesa misteriosa (Job 28). Quina imatge de la "saviesa" apareix a Job 28? Quin paper té el poema té en el marc de tot el llibre de Job?

4. Sir 24,1-22: l'autoelogi de la saviesa. La figura de la saviesa en Sir 24: quins aspectes de novetat, en comparació amb els textos anteriors sobre la figura de la "dona saviesa"? en particular el paper litúrgic de la saviesa. Descriurem la novetat de la relació entre la saviesa i la Llei tal com es desprèn del text de Sir 24. Subratllarem les possibles ressonàncies del Nou Testament d'aquest text.

5. Baruc 3,9-4,4. Com es presenta la saviesa en el text de Bar 3,9-4,4? En particular: quines diferències o diferències d'accentuació respecte a Pr 8 i Sir 24? Quina relació existeix entre la saviesa i la Llei (Torà), a la llum d'aquest text? Hi ha possibles connexions amb el NT?

6. Saviesa 9: Pregària per la saviesa. 1. Quina importància té l'anàlisi de l'estructura literària a Sap 9? Quina idea de la saviesa sorgeix de l'examen acurat de l'estructura literària i del descobriment que aquest poema es pot dividir en tres estrofes? Què hi ha al centre de cada vers? 2. Quin és el rerefons històric, cultural i religiós de Sap 9? Com aquest enfocament ens ajuda a entendre millor la figura de la saviesa? Veurem en particular els contactes (polèmics) amb l'estoïcisme, el platonisme i el món dels misteris de Isis. 3. A nivell teològic, quina idea de saviesa sorgeix a Sap 9? Quines diferències, en comparació amb els textos anteriors (Pr 8; Sir 24...)? Quina relació sorgeix entre Sap 9 i els textos del NT?

7. La teologia de la saviesa en el Nou Testament. I. Pau. 1. Exposarem alguns problemes metodològics generals sobre la relació entre saviesa de l'Antic Testament i la cristologia del NT. Amb quina metodologia procedir en l'estudi d'aquesta relació? 2 El text de 1Co 1,24-30: Crist saviesa de Déu; és una identificació entre Crist i la saviesa? Quin és el significat real de l'acostament entre Crist i la saviesa en aquest text paulí? Veurem també, de manera més general, la qüestió de la llengua sapiencial i antisapiencial a 1Cor 1,17-3,20. 3 L'himne cristològic de Col 1,15-20: quina relació sorgeix entre Crist i la saviesa? Per què no s'identifiquen explícitament les dues realitats?

8. La teologia de la saviesa en el Nou Testament (II): els evangelis. 1 Analitzarem les tres maneres en què es relaciona Jesús amb la saviesa en els textos dels evangelis sinòptics. 2 El text de Mt 11,16-19 // Lc 7,31-35 i el de Lc 11,49-51, comparat amb Mt 23:34-36. Quines són les conseqüències per a una cristologia sapiencial? 3. Temes de la saviesa al pròleg i a l'Evangelí de

Joan.

9. Conclusions: alguns consells per a una cristologia de la saviesa. Farem algunes observacions generals sobre la possibilitat i desenvolupaments d'una cristologia sapiencial (fins i tot en clau feminista).

Metodologia d'ensenyament-aprenentatge

S'incorporarà una metodologia d'estudi que inclogui la lectura crítica i l'anàlisi dels textos sapiencials del Nou i de l'Antic Testament. Això pot incloure sessions de lectura dirigides, debats en grup i anàlisi textual. També es fomentarà la investigació individual i la presentació d'un treball escrit per aprofundir en els temes tractats. És important que els estudiants entenguin el context històric i soci cultural en el qual van ser escrits aquests textos, així com també la teologia associada.

Avaluació

Criteris d'avaluació:

1. Participació activa a classe: Es tindrà en compte la participació i la interacció constructiva durant les sessions de classe, incloent-hi preguntes, aportacions i debats relacionats amb els temes tractats.
2. Lectura dels següents textos:

MAZZINGHI, L., *Il Pentateuco sapienziale*. Proverbi, Giobbe, Qohelet, Siracide, Sapienza, EDB, Bologna 2012. *NB: es llegirà només les pàgines indicades dels textos estudiats a classe* (Pr 8-9; Gb 28; Sir 24; Sap 7-9). Aquest llibre actualment no està traduït al castellà o al català. Es proveirà d'una traducció al castellà pels qui no puguin llegir en italià.

GILBERT, M. – ALETTI, J.N, *La sagesse et Jesus Christ*, Cahiers Evangiles, Paris, Cerf 1980 (= *La Sabiduría y Jesus Cristo*, Estella [Navarra] Verbo Divino 1985; = *La sapienza e Gesù Cristo*, Gribaudi, Torino 2000).

CALDUCH-BENAGES, N., «Gesù e la Sapienza», in EAD., *Il profumo del Vangelo*. Gesù incontra le donne (La Parola e la sua ricchezza 11), Milano: Paoline, 2009, 132-172 = «Jesús y la Sabiduría», in EAD., *El perfume del Evangelio*. Jesús se encuentra con las mujeres (El mundo de la Biblia. Horizontes 9), Estella (Navarra): Verbo Divino, 2008, 127-164 = «Jesus and Wisdom», in EAD., *The Perfume of the Gospel: Jesus' Encounters with Women* (Theologia 8), Roma: Gregorian and Biblical Press, 2012, 109-140.

2. Treball final d'exegesi i interpretació teològica: Cada estudiant haurà de llegir els textos anteriorment senyalats i escriure un treball final que consisteixi en l'exegesi i la interpretació teològica d'un dels textos sapiencials vistos en el curs. Aquest treball ha de demostrar una comprensió del text seleccionat, tenint en compte el context històric, soci cultural i teològic. S'avaluarà la reflexió personal i la capacitat per a argumentar i sustentar les conclusions.

Bibliografia bàsica

MAZZINGHI, L., *Il Pentateuco sapienziale*. Proverbi, Giobbe, Qohelet, Siracide, Sapienza, EDB, Bologna 2012.

GILBERT M. – ALETTI, J.N., *La sagesse et Jesus Christ*, Cahiers Evangiles, Paris, Cerf 1980 (= *La Sabiduría y Jesus Cristo*, Estella [Navarra] Verbo Divino 1985; = *La sapienza e Gesù Cristo*, Gribaudi, Torino 2000).

CALDUCH-BENAGES, N., «Gesù e la Sapienza», in EAD., *Il profumo del Vangelo*. Gesù incontra le donne (La Parola e la sua ricchezza 11), Milano: Paoline, 20092, 132-172 = «Jesús y la Sabiduría», in EAD., *El perfume del Evangelio*. Jesús se encuentra con las mujeres (El mundo de la Biblia. Horizontes 9), Estella (Navarra): Verbo Divino, 2008, 127-164 = «Jesus and Wisdom», in EAD., *The Perfume of the Gospel: Jesus' Encounters with Women* (Theologia 8), Roma: Gregorian and Biblical Press, 2012, 109-140.

BONORA, A., «Il binomio sapienza-Torah nell'ermeneutica e nella genesi dei testi sapienziali (Gb 28; Pro 8; Sir 1.24; Sap 9)», en: *Sapienza e Torah*, FANULI, A. (ed.), EDB, Bologna 1987, 31-48.

SEGALLA, G., «Le figure mediatrici di Israele tra il III e il I sec. a.C. La storia di Israele tra guida sapienziale e attrazione escatologica», en *Israele alla ricerca di identità tra il III sec. a.C. e il I sec. d.C.*, PRATO, G.L. (ed.), RStB 1989/1, 13-65.

BAUMANN, G., «A figure with many facets: the literary and theological functions of personified Wisdom in Proverbs 1-9», en BRENNER, A. – FONTAINE, C.R. (edd.), *Wisdom in Psalms. A feminist companion to the Bible* (second series), Sheffield Academic Press, Sheffield 1998, 44-78.

NEWSOM, A. «Woman and the discourse of patriarchal Wisdom: a study of Proverbs 1-9», en DAY, P.L. (ed.), *Gender and Difference in Ancient Israel*, Fortress, Minneapolis 1989, 142-160.

CAMP, C., «What's So Strange about the Strange Woman?», en JOBLING: D. (ed.), *The Bible and the Politics of Exegesis*, FS N. Gottwald, Pilgrim, Cleveland 1991, 17-31.

BRENNER, A., «Some Observations on the Figurations of Woman in Wisdom Literature», en MCKAY, H.A. (ed.), *Of Prophets' Visions and the Wisdom of Sages*, Essays in Honour of R.N. Whybray on his Seventieth Birthday (JSOT Supp. Ser. 162), Sheffield Academic Press, Sheffield 1993, 192-208.

MAIER, C., *Die "Fremde Frau" in Proverbien 1-9. Eine exegetische und sozialgeschichtliche Studie*, OBO 144, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1995.

CAMP, C.V *Wise, Strange and Holy: the Strange Woman and the Making of Proverbs*, JSOT ss. 320, Sheffield Academic Press, Sheffield 2000.

Sobre la figura de la saviesa personificada:

WHYBRAY, R.N., *Wisdom in Proverbs. The Concept of Wisdom in Proverbs 1-9*, SBT 45, SCM Press, London 1965.

MURPHY, R.E., «The personification of Wisdom», en DAY, J. (ed.), *Wisdom in Ancient Israel* (FS J.A. EMERTON), Cambridge Univ. Press, Cambridge 1995, 222-233.

CLIFFORD, R.J., «Woman Wisdom in the Book of Proverbs», en G. BRAULIK, W. GROSS, S. MCEVENUE (edd.), *Biblische Theologie und gesellschaftlicher Wandel*, FS N. Lohfink, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1993, 61-72.

ROY YODER, C., *Wisdom as a Woman of Substance: a Socio-economic Reading of Proverbs 1-9 and 31,10-31*, BZAW 304, De Gruyter, Berlin-New York 2001.

CERBELAUD, D. (ed.), *La figure de la Sagesse. Proverbes 8*, Cahiers Evangile, Supp. 120, Cerf, Paris 2002.

ALETTI, J.N., «Séduction et parole en Proverbes I-IX», VT 27 (1977) 129-144.

GILBERT, M., «Le discours menaçant de sagesse en Proverbes 1,20-33», en: *Storia e tradizioni di Israele*, Scritti in onore di J.A. Soggin, Paideia, Brescia 1991, 100-119.

GILBERT, M., «Le discours de la Sagesse en Proverbes 8. Structure et cohérence», en: *La Sagesse de l'Ancien Testament*, M. GILBERT (ed.), BETHL 51, Peeters, Leuven 1990, 202-218.

BEAUCHAMP, P., «La personification della sapienza in Proverbi 8,22-31: genesi e orientamento», in BELLIA – PASSARO, *Il libro dei Proverbi*, 191-209.

Sobre Pr 9,1-6, el treball més divulgatiu es el de M. GILBERT, «Il convito che fa vivere», *Rivista Liturgica* 65 (1978) 643-655 i L. MAZZINGHI, «Il banchetto di donna Sapienza (Pr 9,1-6)», PSV 53 (2006) 97-114.

GILBERT, M., «La structure de la prière de Salomon», Bib 51 (1970) 301-332.

VIGNOLO, R., «Sapienza, preghiera e modello regale. Teologia, antropologia, spiritualità di Sap 9», en BELLIA – PASSARO, *Il libro della Sapienza*, 272-300.

MAZZINGHI, L., «La Sapienza, presente accanto a Dio e all'uomo: Sap 9,9b.10c e la figura di Iside», *Treasures of Wisdom*, 357-367.

GILBERT, M., «Volonté de Dieu et don de la Sagesse», NRT 93 (1971) 145-164 = «Volontà di Dio e dono della sapienza (Sap 9,17-18)», en ID., *La Sapienza di Salomone*, 1, 121-152.